PREPORUKE

PREPORUKA KOMISIJE (EU) 2020/775

od 5. lipnja 2020.

o ključnim elementima pravične naknade i drugim ključnim elementima koje treba uključiti u tehničke, pravne i financijske aranžmane među državama članicama radi primjene mehanizma pomoći na temelju članka 15. Uredbe (EU) 2019/941 Europskog parlamenta i Vijeća o pripravnosti na rizike u sektoru električne energije i stavljanju izvan snage Direktive 2005/89/EZ Europskog parlamenta i Vijeća

(priopćeno pod brojem dokumenta C(2020) 3572)

EUROPSKA KOMISIJA,

uzimajući u obzir Ugovor o funkcioniranju Europske unije,

uzimajući u obzir članak 15. stavak 7. Uredbe (EU) 2019/941 Europskog parlamenta i Vijeća od 5. lipnja 2019. o pripravnosti na rizike u sektoru električne energije i stavljanju izvan snage Direktive 2005/89/EZ ([1]),

budući da:

(1) U članku 194. stavku 1. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU) navedeno je da bi energetska politika EU-a trebala imati za cilj sigurnost opskrbe energijom u Uniji u duhu solidarnosti među državama članicama.

(2) Uredbom o pripravnosti na rizike u sektoru električne energije nastoji se doprinijeti provedbi ciljeva energetske unije, čiji su sastavni dijelovi energetska sigurnost, solidarnost, povjerenje i ambiciozna klimatska politika.

(3) Uredbom se uvodi mehanizam pomoći među državama članicama kao instrument za sprečavanje elektroenergetskih kriza unutar Unije ili za upravljanje njima.

(4) Pri donošenju mjera potrebnih za provedbu mehanizma pomoći države članice dužne su se u okviru svojih regionalnih ili bilateralnih aranžmana dogovoriti o nizu tehničkih, pravnih i financijskih pitanja te ih opisati u svojim planovima pripravnosti na rizik.

(5) Kako bi pomogla državama članicama u provedbi, Komisija je nakon savjetovanja s Koordinacijskom skupinom za električnu energiju (ECG) i Agencijom za suradnju energetskih regulatora (ACER) pripremila ove neobvezujuće smjernice o ključnim elementima koje bi trebalo uključiti u takve aranžmane,

DONIJELA JE OVU PREPORUKU:

1. Države članice trebale bi postupati u skladu s neobvezujućim smjernicama iz Priloga ovoj Preporuci. Te bi im smjernice trebale pomoći da uspostave tehničke, pravne i financijske aranžmane za ispunjavanje obveza u pogledu pomoći iz članka 15. Uredbe (EU) 2019/941 i opišu ih u planovima pripravnosti na rizik koje su dužne izraditi na temelju te uredbe.

2. Ova se Preporuka objavljuje u *Službenom listu Europske unije*.

Sastavljeno u Bruxellesu 5. lipnja 2020.

Za Komisiju
Kadri SIMSON
Članica Komisije

([1]) SL L 158, 14.6.2019., str. 1.

PRILOG

1. UVOD

Uredbom (EU) 2019/941 („Uredba”) koncept solidarnosti ostvaruje se u praksi i uspostavlja se mehanizam pomoći među državama članicama koji se primjenjuje ako su ispunjeni uvjeti utvrđeni u relevantnim odredbama. Mehanizam pomoći krajnja je mjera za sprečavanje elektroenergetskih kriza ili upravljanje njima.

1.1. **Mehanizam pomoći**

Ako država članica zatraži pomoć, druge države članice obuhvaćene regionalnim ili bilateralnim sporazumom ([1]) dužne su surađivati u okviru mehanizma pomoći u duhu solidarnosti radi sprečavanja elektroenergetskih kriza i upravljanja njima. Pomoć koju država članica može pružiti obično je ograničena:

— najvećim mogućim raspoloživim prekozonskim kapacitetom u konkretnim kriznim uvjetima,

— količinom električne energije potrebne za zaštitu vlastite javne i osobne sigurnosti ([2]),

— pogonskom sigurnošću vlastite elektroenergetske mreže.

Različiti elementi regionalnog ili bilateralnog aranžmana kojima se uređuju pravni, tehnički i financijski aspekti pomoći već su djelomično obuhvaćeni člankom 15. Uredbe. Usto, države članice dužne su se u regionalnim ili bilateralnim aranžmanima dogovoriti o svim potrebnim elementima i pojedinostima kako bi sve strane koje omogućuju funkcioniranje mehanizma pomoći imale sigurnost i zaštitu. Ti aranžmani moraju se opisati u odgovarajućim planovima pripravnosti na rizik, osobito mehanizam ekonomske naknade. Uredbom i ovim smjernicama ne usklađuju se svi aspekti pravične naknade među državama članicama.

Naknada opisana u članku 15. Uredbe širokog je raspona. Obuhvaća plaćanja za električnu energiju isporučenu na državno područje države članice koja je zatražila pomoć i dodatne troškove kao što su povezani troškovi prijenosa i drugi razumni troškovi države članice koja je pružila pomoć.

Nekoliko je uvjeta za pravilno funkcioniranje pomoći.

Prvo, tržišne bi mjere trebalo provoditi dokle god je moguće. Države članice trebaju učiniti sve što mogu da se dovrši izrada koordiniranih mehanizama ili platformi s mogućnošću dobrovoljnog dijeljenja upravljanja potrošnjom i dijeljenja drugih fleksibilnih kapaciteta. U interesu je država članica koje bi mogle tražiti ili pružati pomoć da izbjegnu situacije u kojima će se netržišne mjere, među njima i ograničavanje opskrbe kupaca, morati početi primjenjivati u ranijoj fazi. Također, u skladu je s općim načelom iz Uredbe da tržištu treba dati maksimalnu slobodu da riješi pitanja povezana s opskrbom električnom energijom.

Drugo, trebalo bi dopustiti promjene veleprodajnih cijena u skladu s tržišnim pravilima čak i u slučaju elektroenergetske krize sve dok funkcioniranje tržišta električne energije ne uzrokuje daljnje pogoršanje elektroenergetske krize. Zapravo, zbog ograničenja trgovanja i implicitnih ili eksplicitnih gornjih granica cijena koji nisu u skladu s dobro osmišljenim tržišnim pravilima ([3]) u promjenama cijenama ne odražava se adekvatno potreba za dodatnom električnom energijom, pa se ni električna energija ne šalje tamo gdje je potrebna. To znači da bi trebalo omogućiti formiranje cijena na temelju ponude i potražnje dokle god je to moguće uoči krize, a cijene za obračun odstupanja nakon krize trebale bi odražavati trošak potrošača uzrokovan bilo kakvim prekidima opskrbe. Tako se sprečava da implicitne gornje granice cijena u pravilima za uravnoteženje odvraćaju od ulaganja u fleksibilan i pouzdan kapacitet koji može pomoći u izbjegavanju elektroenergetskih kriza.

([1]) U skladu s člankom 12. stavkom 1. Uredbe „regionalne mjere” trebale bi dogovarati države članice dotične regije koje imaju tehničke mogućnosti za uzajamno pružanje pomoći u skladu s člankom 15. U tu svrhu države članice mogu stvoriti i podskupine unutar određene regije te se dogovarati o regionalnim mjerama na bilateralnoj ili multilateralnoj razini. Usto, „bilateralne mjere” trebale bi dogovarati države članice koje su izravno povezane, ali nisu dio iste regije.

([2]) Krajnji je cilj mehanizma pomoći zaštita javne i osobne sigurnosti kako je utvrđeno u članku 15. stavku 2. Uredbe.

([3]) Pravila o ograničenjima cijena i tehničkim ograničenjima trgovanja utvrđena su u članku 10. Uredbe (EU) 2019/943 Europskog parlamenta i Vijeća od 5. lipnja 2019. o unutarnjem tržištu električne energije (SL L 158, 14.6.2019., str. 54.).

Treće, prekogranični pristup infrastrukturi trebalo bi u svim razdobljima, čak i tijekom elektroenergetske krize, održavati sve dok je to tehnički i sigurno moguće u skladu s Uredbom (EU) 2019/943 Europskog parlamenta i Vijeća ([4]). Ovisno o tehničkim ograničenjima u pojedinoj državi članici, aranžmanima bi trebalo osigurati da prekozonski kapacitet i ponude za upravljanje potrošnjom budu, prema potrebi, u cijelosti dostupni prekograničnim sudionicima na tržištu. Time će se odgoditi potreba za ograničavanjem opskrbe kupaca u državi članici s teškoćama u opskrbi.

Četvrto, države članice potiču se na suradnju u svim fazama elektroenergetske krize. Uspješna suradnja u ranim fazama mogla bi spriječiti pojavu ili eskalaciju elektroenergetske krize i ublažiti njezine posljedice.

Država članica može zatražiti aktiviranje mehanizma pomoći samo kao krajnju mjeru ako su iscrpljena sva tržišna sredstva ili ako je očito da tržišne mjere nisu same dovoljne za sprečavanje daljnjeg pogoršanja opskrbe električnom energijom, osobito ako tržište ne može ponuditi električnu energiju potrebnu za zaštitu javne i osobne sigurnosti. Usto, moraju biti iskorištene i sve nacionalne mjere iz plana pripravnosti na rizike države članice koja traži pomoć.

1.2. **Pravna osnova**

U članku 15. stavku 7. Uredbe navodi se da Komisija, nakon savjetovanja s Koordinacijskom skupinom za električnu energiju i ACER-om, daje neobvezujuće smjernice o ključnim elementima pravične naknade iz stavaka od 3. do 6. i drugim ključnim elementima tehničkih, pravnih i financijskih aranžmana iz stavka 3., kao i o glavnim načelima uzajamne pomoći iz stavka 2.

1.3. **Područje primjene smjernica**

Člancima 12. i 15. Uredbe određeno je nekoliko elemenata i aspekata mehanizma pomoći koje treba dogovoriti i uključiti u regionalne i bilateralne aranžmane. Uredba, međutim, državama članicama daje veliko diskrecijsko pravo pri dogovaranju sadržaja takvih koordiniranih mjera, a slijedom toga i sadržaja pomoći koju nude. Državama članicama prepušteno je da odlučuju i dogovaraju se o takvim koordiniranim mjerama, osobito o tehničkim, pravnim i financijskim aranžmanima potrebnima za njihovu provedbu.

Kako bi se ponudile korisne smjernice o tim i svim drugim dodatnim elementima koji bi mogli biti uključeni u takve aranžmane, najprije treba bolje razumjeti situaciju u kojoj bi se pomoć mogla zatražiti te nastojanja i temeljna načela koja bi mogla spriječiti da do takve situacije uopće dođe. U trenutačnim neobvezujućim smjernicama ne daje se niti se može dati iscrpan i preskriptivan popis koji bi bio prikladan za sve države članice jer one moraju imati slobodu odabrati rješenja koja im najviše odgovaraju s obzirom na kapacitete, postojeće okvire, stanje i prioritete. Umjesto toga u njima se preporučuje uporaba skupa nužnih i neobveznih elemenata i opisuju mogući načini provedbe određenih mjera pomoći.

Predloženi je pristup da države članice, kad god je to moguće, koordinirane mjere izrade na temelju postojećih nacionalnih okvira i postupaka te da ih prema potrebi prilagode za potrebe pomoći. To može uključivati primjenu postojećih platformi ili mehanizama za mjere u području upravljanja potrošnjom ili postojeće mehanizme za naknadu kupcima.

2. PRAVNI, TEHNIČKI I FINANCIJSKI ARANŽMANI

2.1. **Pravni aranžmani**

Cilj je pravnih aranžmana zajamčiti pravnu sigurnost svim stranama uključenima u opskrbu električnom energijom ili njezino primanje u elektroenergetskoj krizi. Državama članicama uključenima u primjenu mehanizma pomoći preporučuje se da uspostave jasne, transparentne i djelotvorne pravne aranžmane kako bi dionici bili upoznati s pravilima i postupcima za prekograničnu pomoć.

([4]) SL L 158, 14.6.2019., str. 54.

Člankom 12. Uredbe zahtijeva se da planovi pripravnosti na rizike sadržavaju regionalne i, prema potrebi, bilateralne mjere za pravilno sprečavanje kriznih situacija s prekograničnim posljedicama ili upravljanje njima. Pri uspostavi pravnih aranžmana države članice mogu razmotriti i mogućnost stvaranja podskupina unutar regije ([5]), sastavljenih od država članica s tehničkim mogućnostima za uzajamno pružanje pomoći. Naime, ne moraju sve članice veće regije nužno biti u mogućnosti isporučiti električnu energiju u drugu državu članicu tijekom krize. Prema tome, nema potrebe za sklapanjem regionalnih sporazuma o konkretnim prekograničnim mjerama sa svim državama članicama u određenoj regiji, nego samo s onima koje su tehnički sposobne pomoći. Bilateralne mjere trebale bi dogovoriti države članice koje su izravno povezane, ali nisu dio iste regije.

Moguće je da država članica nije izravno povezana ni s jednom drugom državom članicom. To bi mogli promijeniti tekući infrastrukturni projekti izgradnje interkonekcijskih vodova. Prorade li interkonekcijski vodovi nakon donošenja planova pripravnosti na rizike, predmetne države članice morat će što prije uspostaviti pravne, financijske i tehničke aranžmane utvrđene u članku 15. Uredbe te u skladu s njima ažurirati planove pripravnosti na rizike.

2.1.1. *Predmetne države članice*

Mehanizam pomoći odnosi se na sljedeće države članice:

— državu članicu koja je zatražila pomoć, i

— sve države članice koje tehnički mogu pružiti pomoć unutar iste regije (s regionalnim sporazumom) i države članice s bilateralnim sporazumima (koje su povezane s državom članicom koja je zatražila pomoć, ali ne pripadaju istoj regiji).

Ako država članica koja traži pomoć ima sklopljen regionalni i/ili bilateralni sporazum, o tome da joj treba pomoć trebala bi obavijestiti sve države članice koje joj mogu pomoći.

2.1.2. *Zahtjev za pomoć*

Budući da se na elektroenergetske krize mora reagirati brzo, zahtjev za pomoć trebao bi biti kratak, standardiziran i sadržavati minimum potrebnih informacija. U idealnom slučaju države članice koje sklapaju regionalni ili bilateralni aranžman mogu se dogovoriti o predlošku i dodati ga aranžmanu u obliku priloga. Čini se da su sljedeće informacije minimum za učinkovit odgovor na zahtjev za pomoć:

— ime države članice koja je traži, uključujući ime nadležnog subjekta i osoba za kontakt,

— ime operatora prijenosnog sustava (OPS) ili nominiranog operatora tržišta električne energije (NEMO) i odgovornih osoba za kontakt,

— očekivani manjak energije i snage (izražen zajednički dogovorenom jedinicom) i očekivano trajanje tog manjka,

— interkonekcijski vod ili, prema potrebi (npr. za pokretne generatore), točke isporuke koje bi država članica koja traži pomoć htjela koristiti,

— za pojedine dogovorene tehničke alate (zahtjev za reaktivaciju privremeno zatvorenih elektrana, prijenos pokretnih generatora, aktiviranje strateških rezervi itd.) zahtjev da se navede vrijeme prve moguće isporuke i očekivano trajanje opskrbe (očekivano razdoblje u kojem će država članica pomagateljica pružati pomoć)

— upućivanje na obvezu države članice koja je zatražila pomoć da za nju plati naknadu.

2.1.3. *Korisnici električne energije s pravom na posebnu zaštitu od isključenja zbog javne i osobne sigurnosti*

U članku 11. Uredbe navodi se što bi planovi pripravnosti na rizike trebali sadržavati kad je riječ o nacionalnim mjerama za sprečavanje i ublažavanje elektroenergetskih kriza te pripremu za njih. Stavkom 1. točkom (h) državama članicama omogućuje se da, kad je riječ o javnoj i osobnoj sigurnosti, navedu kategorije korisnika

([5]) Uredbom je „regija” definirana kao skupina država članica čiji operatori prijenosnog sustava dijele isti regionalni koordinacijski centar kako je navedeno u članku 36. Uredbe o električnoj energiji.

električne energije koji, u skladu s nacionalnim pravom, imaju pravo na posebnu zaštitu od isključenja te da navedu razloge koji opravdavaju takvu zaštitu. „Javna i osobna sigurnost" odnosi se na dobrobit i zaštitu javnosti te na prevenciju i zaštitu od opasnosti povezanih s korisnicima s pravom na posebnu zaštitu od isključenja.

Države članice trebale bi radi zaštite javne i osobne sigurnosti uspostaviti posebne mjere za kontinuitet opskrbe električnom energijom s obzirom na:

— nacionalne, regionalne ili lokalne kritične potrebe,

— pitanja javnog zdravstva i javne sigurnosti,

— potencijal za katastrofalnu štetu ili visok rizik od bitnih sigurnosnih problema (zbog, primjerice, rizika za okoliš),

— potencijalnu izloženost sigurnosnim prijetnjama,

— tehničke mogućnosti za selektivna isključenja.

Na temelju Uredbe država članice mogu nacionalnim pravom odrediti kategorije korisnika električne energije s pravom na posebnu zaštitu od isključenja. Pri definiranju tih kategorija trebale bi uzeti u obzir trajanje i opseg krize jer to može utjecati na popis korisnika električne energije s pravom na posebnu zaštitu od isključenja. Ako kriza potraje dulje od određenog vremena ili se proširi izvan određenog opsega, može ugroziti život, sigurnost ili zdravlje većeg broja stanovnika. Popis korisnika električne energije s pravom na posebnu zaštitu od isključenja u svakom bi slučaju trebao biti jasno određen u planovima pripravnosti na rizike, uključujući kategoriju korisnika koju se može uvrstiti na popis samo ako je riječ o dugotrajnoj krizi velikog opsega. Popis mora biti usklađen sa scenarijima rizika utvrđenima na nacionalnoj i regionalnoj razini koji su uvršteni u planove pripravnosti na rizike te s njihovim procijenjenim učinkom.

U nastavku su primjeri korisnika električne energije koji bi mogli imati pravo na posebnu zaštitu od isključenja.

— Energetski sektor:

  — elektroenergetski podsektor: kritične potrebe samog elektroenergetskog sustava osobito za održavanje proizvodnog kapaciteta i nuklearne sigurnosti, i dispečerski centri,

  — plinski podsektor: kritični pogoni plinskog sustava za održavanje sigurnosti plinskih postrojenja i dispečerski centri,

  — rafinerije nafte i vitalne naftne crpne postaje za održavanje sigurnosti postrojenja.

— Prometni sektor:

  — zračni promet: glavne zračne luke i pripadajući kontrolni objekti,

  — željeznički promet: bitne željezničke operacije ako ovise o općoj opskrbi električnom energijom,

  — cestovni promet: sustavi za upravljanje prometom i nadzor prometa te prometna signalizacija,

  — pomorski promet: glavne luke i pristaništa te pripadajući kontrolni objekti.

— Zdravstveni sektor: ustanove zdravstvene zaštite, uključujući bolnice i privatne klinike.

— Vodoopskrba: ključna postrojenja za opskrbu vodom i odvodnju otpadnih voda.

— Digitalne i telekomunikacijske usluge za čijim kontinuiranim radom postoji nacionalna potreba.

— Sigurnost i zaštita:

  — hitne službe od nacionalne/regionalne važnosti,

  — objekti civilne zaštite,

  — vojarne, osobito one koje pružaju potporu civilnoj zaštiti,

  — javne ili privatne zatvorske službe,

— upravni objekti za čijim kontinuiranim radom postoji nacionalna potreba,

— financijske službe za čijim kontinuiranim radom postoji potreba na nacionalnoj razini ili na razini EU-a,

— objekti u kojima se odvijaju industrijski procesi koje se ne može održavati nadomjesnom proizvodnjom i čije bi isključenje moglo prouzročiti znatne sigurnosne probleme.

Zemlje koje korisnike s pravom na posebnu zaštitu od isključenja definiraju nacionalnim pravom u popisu bi trebale ažurirati procijenjenu potrošnju svakog elementa.

Kako bi se u slučaju elektroenergetske krize održala odgovarajuća razina pružanja usluga, preporučuje se da se osigura da korisnici električne energije s pravom na posebnu zaštitu od isključenja imaju uspostavljene i pouzdane aranžmane za kontinuitet poslovanja, a ne da se oslanjaju samo na aranžmane u okviru planova pripravnosti na rizike.

Usto, svi korisnici električne energije s pravom na posebnu zaštitu od isključenja trebali bi u slučaju elektroenergetske krize smanjiti opterećenje. Ako se stanje pogorša toliko da postoji neposredni rizik od nedovoljne opskrbe tih korisnika električne energije, prednost bi trebalo dati čuvanju ljudskih života i smanjenju rizika od katastrofa u kojima su moguće velike štete ili gubici ljudskih života.

2.1.4. *Početak i kraj pružanja pomoći*

Prema članku 15. stavku 3. države članice dužne su se dogovoriti o uvjetu za aktiviranje bilo kakve pomoći i njezina prekida. To se mora učiniti u skladu s potrebnim tehničkim, pravnim i financijskim aranžmanima.

U članku 2. stavku 9. Uredbe „elektroenergetska kriza” definirana je kao postojeća ili neminovna situacija znatne nestašice električne energije, kako su to utvrdile države članice i opisale u svojim planovima pripravnosti na rizike, ili nemogućnosti isporuke električne energije kupcima. Nakon što nadležno tijelo predmetne države članice proglasi elektroenergetsku krizu, sve bi dogovorene mjere trebalo provesti u najvećoj mogućoj mjeri.

Uvjet za traženje pomoći trebalo bi definirati s obzirom na svaku postojeću ili neminovnu situaciju u kojoj se očekuje da će biti potrebne netržišne mjere da bi se izbjegle ili na najmanju mjeru svele posljedice elektroenergetske krize.

Konkretno, ako su kategorije korisnika električne energije s pravom na posebnu zaštitu od isključenja određene nacionalnim pravom, uvjet za traženje pomoći trebalo bi definirati s obzirom na postojeću ili neminovnu situaciju u kojoj država članica, unatoč svim nacionalnim tržišnim i netržišnim mjerama, ne može osigurati zaštitu od isključenja kategorijama korisnika električne energije specificiranih s obzirom na javnu i privatnu sigurnost. Za države članice koje kategorije korisnika električne energije s pravom na posebnu zaštitu od isključenja nisu odredile u nacionalnom pravu, uvjet za traženje pomoći trebalo bi definirati s obzirom na postojeću ili neminovnu situaciju u kojoj država članica ne može isporučiti količinu električne energije potrebnu za održavanje javne i osobne sigurnosti.

Države članice trebale bi odrediti događaj koji je uvjet za aktiviranje pomoći za svaki scenarij rizika utvrđen u planu pripravnosti na rizike. Događaj može biti pogonski ili nepogonski. Pogonski događaji mogu biti gubitak mogućnosti regulacije, neravnoteža između proizvodnje i potrošnje, nedostatak rezervi ili nemogućnost opskrbe električnom energijom zbog fizičkih oštećenja dijelova sustava. Nepogonski su događaji, primjerice, vanjske sigurnosne prijetnje.

Budući da se mehanizam pomoći aktivira tek ako se ispune strogi uvjeti, mala je vjerojatnost da ga se može zlouporabiti podnošenjem neopravdanog zahtjeva za pomoć.

Ne dovodeći u pitanje ono što države članice dogovore u bilateralnim ili regionalnim sporazumima, obveza pružanja pomoći trebala bi prestati vrijediti ako:

— država članica koja je zatražila pomoć obavijesti države članice koje pružaju pomoć da ponovno može opskrbljivati električnom energijom korisnike s pravom na posebnu zaštitu od isključenja ili da može isporučiti količinu električne energije potrebnu za održavanje javne i osobne sigurnosti,

— zbog pogoršanja u vlastitom sustavu država članica koja pruža pomoć više ne može opskrbljivati svoje korisnike električne energije, osobito one s pravom na posebnu zaštitu od isključenja, ili više ne može isporučivati električnu energiju za potrebe održavanja javne i osobne sigurnosti.

Moguće je i da, unatoč aktualnoj akutnoj elektroenergetskoj krizi, država članica koja je isprva zatražila pomoć zatraži njezinu obustavu, primjerice zato što je ne može platiti.

2.1.5. *Uloge i odgovornosti*

Krajnja bi odgovornost za primjenu mehanizma pomoći trebala biti na državama članicama. To posebice obuhvaća odluku o traženju pomoći i cjelokupno praćenje načina na koji subjekti odgovorni za određene zadaće upotrebljavaju mehanizam. Uredbom nije propisano osnivanje novih posebnih subjekata. Državama članicama preporučuje se da odgovornosti po mogućnosti dodijele postojećim subjektima ili, u posebnim okolnostima, novima, i da pritom u obzir uzmu njihovo ustrojstvo i iskustvo u upravljanju kriznim stanjima i odgovorima na izvanredna stanja. Kako bi se smanjili troškovi, a posebice izbjegli fiksni troškovi, države članice trebale bi se, ako je to moguće, osloniti na postojeće mehanizme. Načelo kojim bi se u tom pogledu trebalo voditi je da se pomoć pruža učinkovito i djelotvorno.

Na temelju Uredbe nadležna tijela odgovorna su za provedbu okvira, pri čemu su zadaće i odgovornosti jasno dodijeljene relevantnim dionicima kao što su nacionalni krizni koordinator, koordinator ili tim sastavljen od relevantnih nacionalnih upravitelja elektroenergetskim krizama, OPS-ovi, nacionalno regulatorno tijelo i elektroenergetska poduzeća. Nadležna tijela su usto najpozvanija za pripremu regionalnih i bilateralnih aranžmana zajedno s nadležnim tijelima drugih država članica. Ti će aranžmani činiti pravnu osnovu pomoći, uključujući plaćanje naknade i financijski obračun nakon što je se pruži. Najprimjerenije je i da slanje i primanje zahtjeva za pomoć, koordiniranje mjera i obavješćivanje o obustavi molbe za pomoć bude u nadležnosti država članica i njihovih nadležnih tijela. Financijska odgovornost za naknadu također bi naposljetku trebala biti na državi članici jer bi to pružilo dovoljna jamstva da će pravična naknada biti brzo plaćena.

Ovisno o tehničkim i pravnim ograničenjima u svakoj državi članici, nacionalna regulatorna tijela najpozvanija su za vođenje postupka izračuna troškova naknade ili barem sudjelovanje u njemu. OPS-ovi bi po mogućnosti trebali biti nadležni za dispečiranje potrebnih količina električne energije, i to na troškovno učinkovit način.

Najprimjerenije je i da OPS-ovi, uz potporu regionalnih koordinacijskih centara i regionalnih koordinatora za sigurnost (do uspostave regionalnih koordinacijskih centara), preuzmu odgovornost za koordiniranje svih tehničkih aspekata i provedbu svih potrebnih operativnih mjera tijekom pružanja pomoći. Subjekt u državi članici koji vodi pružanje pomoći mogao bi biti nadležan i za prikupljanje zahtjeva za plaćanje električne energije i dodatnih troškova, njihovu provjeru i prosljeđivanje subjektu u državi članici koja prima pomoć. U tom kontekstu korisno bi bilo da se sve radi na jednom mjestu. Državama članicama preporučuje se da zajednički odrede subjekt nadležan za prikupljanje i prosljeđivanje zahtjeva za naknadu za ograničavanje opskrbe.

Ako se u regionalnim i bilateralnim aranžmanima koje sklope države članice predvidi funkcija posrednika, to bi svim stranama moglo otkloniti sumnje povezane s plaćanjem i izračunom troškova naknade. Posrednik bi pomagao u rješavanju bilo kakvih neslaganja o iznosu naknade koju treba platiti.

2.1.6. *Pravni oblik regionalnog i bilateralnog aranžmana*

Pravni oblik regionalnih i bilateralnih aranžmana nije izričito propisan. Države članice mogu same odabrati pravni oblik kojim utvrđuju međusobna prava i obveze u slučaju primjene mehanizma pomoći. Pravo na traženje pomoći i obveza njezina pružanja utvrđeni su u člancima 14. i 15. Uredbe. Regionalnim i bilateralnim aranžmanima definirat će se način ostvarivanja tih prava i izvršavanja obveza uspostavljenih pravom Unije. Aranžmani bi trebali biti operativne, a ne političke prirode. Ovisno o uvjetima u nacionalnom pravu pojedinih država članica, za potrebe provedbe možda je dovoljno da relevantna tijela sklope obvezujući administrativni aranžman. On može sadržavati odredbe iz postojećih regionalnih ili bilateralnih ugovora, ugovorne aranžmane između OPS-ova ili posebne uvjete licenciranja za subjekte koji se bave električnom energijom pod uvjetom da ih nadziru relevantna nadležna tijela. S druge strane, neobvezujući pravni instrument kao što je memorandum o razumijevanju sam po sebi ne bi bio dovoljan jer ne stvara pravne obveze između sudionika. Dakle, samo aranžmanima u obliku memoranduma ne bi se ispunili zahtjevi iz članka 15. za uspostavu pravno obvezujućeg sustava pomoći; štoviše, moglo bi ih se protumačiti kao nedostatnu provedbu članka 15. ([6])

([6]) Aranžmane u obliku memoranduma o razumijevanju trebalo bi upotpuniti obvezujućim nacionalnim mjerama kojima se osigurava primjena odredaba tih memoranduma.

2.1.7. *Pomoć do sklapanja regionalnih i bilateralnih sporazuma*

U skladu s člankom 15. Uredbe, ako nastupi elektroenergetska kriza, a države članice još nisu dogovorile koordinirane mjere i tehničke, pravne i financijske aranžmane, trebale bi se dogovoriti o *ad hoc* mjerama i aranžmanima, među ostalim i u pogledu pravične naknade. Ako država članica zatraži pomoć prije sklapanja takvih sporazuma, prije primanja pomoći trebala bi se obvezati na plaćanje pravične naknade.

2.1.8. *Postupanje s povjerljivim informacijama*

Države članice i nadležna tijela sve postupke iz ove Uredbe u kojima sudjeluju provode u skladu s primjenjivim pravilima, među ostalim i nacionalnim pravilima o postupanju s povjerljivim informacijama i postupcima. Ako to prouzroči situaciju u kojoj se informacije ne mogu otkriti, među ostalim i ako su dio planova pripravnosti na rizike, država članica ili relevantno nadležno tijelo može, a na zahtjev mora dostaviti nepovjerljiv sažetak tih informacija.

Komisija, ACER, Koordinacijska skupina za električnu energiju, ENTSO-E, države članice, nadležna tijela, nacionalna regulatorna tijela i druga relevantna tijela, subjekti ili osobe koji dobiju povjerljive informacije na temelju Uredbe moraju se pobrinuti da se njihova povjerljivost sačuva.

2.2. **Tehnički aranžmani**

Svrha je tehničkih aranžmana opisati sve potrebne tehničke odredbe i uvjete koji bi omogućili funkcioniranje mehanizma pomoći u praksi. To bi zahtijevalo obveznu prethodnu razmjenu informacija o tehničkom kapacitetu i ograničenjima relevantne elektroenergetske infrastrukture te maksimalnim teoretskim količinama električne energije relevantnima za pomoć te procjenu tehničkih ograničenja koja bi otežala pružanje pomoći. Ako postoje tehnička ili druga ograničenja, države članice potiču se da utvrde i dogovore međusobno prihvatljiva rješenja za osiguranje potrebnog prekozonskog kapaciteta ako se aktivira mehanizam pomoći.

Ovisno o tehničkim ograničenjima u pojedinoj državi članici, moglo bi biti najprimjerenije da OPS-ovi, jer su upoznati s elektroenergetskim sustavima i postojećim mehanizmima prekogranične suradnje u izvanrednim situacijama, uz potporu regionalnog koordinacijskog centra preuzmu odgovornost za koordiniranje svih tehničkih aspekata i provedbu svih potrebnih operativnih mjera ([7]). Te postojeće strukture i sporazumi za suradnju te njome stečeno iskustvo trebali bi biti osnova mehanizma pomoći. U svakom slučaju, trebalo bi odrediti (ako već postoji) ili uspostaviti jasan sveobuhvatni okvir, uključujući tehničke uvjete, kako bi se suradnja odvijala uz jamčenje pravne sigurnosti. Tehnički podaci mogu se prema potrebi ažurirati u planovima pripravnosti na rizike.

2.2.1. *Tehnička rješenja i koordinacija (članak 15. stavak 2.)*

Tehnička rješenja i aranžmani mogu se izraditi za različite dijelove infrastrukture u određenoj državi članici. Time će se steći jasna predodžba o raspoloživoj pomoći i povezanim tehničkim ograničenjima te će se moći bolje procijeniti troškovi primjene pojedine mjere (ako je relevantno). Budući da se potencijalna krizna stanja mogu bitno razlikovati, važno je da državama članicama na raspolaganju bude širok raspon mogućnosti i alata. U tehničkim aranžmanima mogu se okvirno i netaksativno navesti tehnička rješenja kako bi strane znale koji bi se koraci mogli poduzeti za potrebe pomoći prije i tijekom izvanrednog stanja. Simulacije mjera pomoći mogle bi biti korisne za spremnost na takve situacije.

Smjernice za pogon sustava ([8]) i mrežni kodeks za poremećeni pogon i ponovnu uspostavu sustava ([9]) detaljni su pravilnici koji uređuju kako bi OPS-ovi i drugi relevantni dionici trebali djelovati i surađivati kako bi sustav bio siguran. Njima se usto usklađuju tehnički standardi OPS-ova i protokoli za poremećeni pogon u svakom sinkronom području. Cilj je tih tehničkih pravila da se većina elektroenergetskih incidenata otkloni na operativnoj razini. Kad je riječ o postupanju u elektroenergetskim kriznim situacijama koje bi mogle imati veći razmjer i posljedice te za koje pravila o pogonu sustava nisu dovoljna, države članice trebale bi se dogovoriti o

([7]) Primjerice: ugovori između OPS-ova o uzajamnoj pomoći pri poremećenom pogonu. (Mutual Emergency Assistance Service, MEAS)

([8]) Uredba Komisije (EU) 2017/1485 od 2. kolovoza 2017. o uspostavljanju smjernica za pogon elektroenergetskog prijenosnog sustava (SL L 220, 25.8.2017., str. 1.).

([9]) Uredba Komisije (EU) 2017/2196 od 24. studenoga 2017. o uspostavljanju mrežnog kodeksa za poremećeni pogon i ponovnu uspostavu elektroenergetskih sustava (SL L 312, 28.11.2017., str. 54.).

posebnim mjerama koje nadilaze odgovornost OPS-a da takve situacije spriječi, na njih se pripremi i njima upravlja. No čak bi i tijekom tih kriznih situacija trebalo poštovati pravila o unutarnjem tržištu i pravila o pogonu sustava iz smjernica za pogon sustava i mrežnog kodeksa za poremećeni pogon i ponovnu uspostavu sustava (kojima se uređuje ograničavanje transakcija, pružanje prekozonskog kapaciteta za dodjelu kapaciteta ili ograničavanje dostavljanja rasporeda).

Mrežnim kodeksom za poremećeni pogon i ponovnu uspostavu sustava utvrđeni su zahtjevi koje su OPS-ovi dužni ispunjavati pri upravljanju stanjima poremećenog pogona, raspada sustava i ponovne uspostave sustava te koordiniranju pogona sustava u Uniji tijekom takvih stanja, uključujući postupak obustave tržišnih aktivnosti, plan obrane sustava i plan ponovne uspostave sustava. Plan obrane sustava sadržava tehničke i organizacijske mjere protiv širenja ili intenziviranja poremećaja u prijenosnom sustavu kako ne bi došlo do poremećaja i raspada sustava koji se karakteriziraju kao stanje velikog opsega.

U tehničkim rješenjima i aranžmanima trebalo bi u potpunosti iskoristiti mogućnosti koje nudi regionalna suradnja. Prema tome, ti bi aranžmani trebali obuhvatiti dogovorene tehničke mjere potrebne za sprečavanje krize i one potrebne za ublažavanje posljedica i izbjegavanje eskalacije nakon što kriza nastupi.

Neka su tehnička rješenja preventivna, tj. provode se znatno unaprijed kako bi se što više smanjio rizik od budućih kriza (primjerice, razvoj proizvoda za redispečiranje u slučaju zimskih izvanrednih događaja ili izmjena trajanja planiranog isključenja). Druga se pak primjenjuju uoči događaja, tj. kad se može pouzdano pretpostaviti da bi kriza mogla nastupiti (u pripremnoj fazi). Naposljetku, dio se rješenja primjenjuje tijekom poremećaja radi ograničavanja ili skraćivanja trajanja posljedica krize.

Preporučuje da se u planovima pripravnosti na rizike navedu informacije o performansama svih tehničkih rješenja (GWh/tjedan), bez obzira na to jesu li već provjerene u praksi, zatim o vremenu od odluke do rezultata, potencijalnom trajanju, subjektu odgovornom za svako mjerenje, ovisnosti o drugim mjerama, neželjenim učincima te sve druge napomene. Za netržišna bi rješenja u skladu s člankom 11. stavkom 1. točkom (g) trebalo navesti kako ispunjavaju zahtjeve iz članka 16.

Ako se proglasi da je kriza nastupila ili da je neminovna, bit će nužno koordinirano djelovanje nadležnih OPS-ova, NEMO-ova, operatora distribucijskih sustava (ODS-ova), nacionalnih koordinatora za izvanredna stanja, nadležnih tijela i subjekata koji sudjeluju u isporuci električne energije. Trebalo bi ih dovoljno rano uključiti u rasprave o uvjetima pomoći i možda zadužiti da surađuju u provedbi aranžmana za pomoć.

U iznimnim slučajevima kad je prekozonski kapacitet bio ponuđen na tržištu, ali nije iskorišten, OPS-ovi bi trebali imati pravo iskoristiti te kapacitete.

2.2.2. *Tehničke informacije u slučaju ranog upozoravanja i proglašenja krize (članak 14.) te metodologija za procjenu na temelju članka 15. stavka 3. (koju bi trebalo ponoviti na temelju tehničke sposobnosti za pružanje pomoći zatražene tijekom krize)*

Radi transparentnosti i kao osnova za rasprave o potrebnoj pomoći, države članice trebale bi obavijestiti druge države članice iz svojeg regionalnog sporazuma i eventualnih dodatnih bilateralnih sporazuma (tj. potencijalne pružatelje pomoći) o teoretskoj maksimalnoj količini električne energije koju mogu zatražiti, stanju i ograničenju prekozonskog kapaciteta, razdoblju u kojem će pomoć možda biti potrebna i uvjetu za aktiviranje pomoći. Unatoč tome, točne potrebne, zatražene i raspoložive količine električne energije bit će poznate tek kad se pomoć aktivira. Za izračun tih teoretskih maksimalnih količina električne energije trebalo bi uzeti u obzir barem sljedeće elemente:

— očekivani manjak energije i snage i očekivano trajanje tog manjka zbog neraspoloživosti proizvodnje i/ili prekozonskog kapaciteta,

— podatak o nesigurnosti tog očekivanog manjka s obzirom na ograničenu predvidljivost promjenjive proizvodnje iz obnovljivih izvora i ograničenu predvidljivost stvarne potražnje te podatak o mogućnosti neplaniranih prekida u radu proizvodnih sredstava,

— specifičnosti sustava dotične države članice: stanje interkonekcijskih vodova ako je relevantno (u slučaju prekida rada), razinu vode u akumulacijama i njezino očekivano kretanje, kapacitet pohrane, mogućnosti upravljanja potrošnjom, moguće nestašice goriva itd.,

— sve druge kritične pogonske karakteristike na koje može utjecati kriza (primjerice, nestašica plina može utjecati na sposobnosti regulacije frekvencije u određenom području ili smanjiti raspoložive rezerve za održavanje frekvencije i rezerve za ponovnu uspostavu frekvencije s automatskom aktivacijom).

Dobro polazište za analizu potencijalnih količina električne energije mogu biti zadnje sezonske i kratkoročne procjene adekvatnosti. Prethodne bi informacije trebalo ažurirati kad nove postanu dostupne i kad kriza doista nastupi radi ponovne procjene zahtjeva i stanja sustava.

2.2.3. *Pogonska sigurnost mreža*

Scenarijima rizika mogu se obuhvatiti ekstremniji događaji, drugi iznimni ispadi i višestruki nezavisni ispadi koji nisu obuhvaćeni popisom ispada ([10]) ili kršenja graničnih vrijednosti pogonske sigurnosti koja se moraju uzeti u obzir. Trebalo bi provesti posebnu procjenu da se utvrde moguće sigurnosno osjetljive situacije i moguće mjere za postupanje u njima.

Aranžmani mogu sadržavati opis tehničkih mogućnosti i ograničenja pojedinačnih električnih mreža koje treba održavati radi sigurnog i pouzdanog rada elektroenergetskog sustava. Te su informacije važne i državama članicama koje pružaju pomoć i onima koje ju primaju.

2.2.4. *Pridržavanje tržišnih pravila*

Prema članku 16. Uredbe mjere koje se poduzimaju radi sprečavanja ili ublažavanja elektroenergetskih kriznih situacija moraju biti u skladu s pravilima za unutarnje tržište električne energije i pogon sustava. Tržišta bi trebala ostati aktivna i tržišne bi se mjere trebale provoditi u najvećoj mogućoj mjeri, tj. cijene bi se trebale formirati na temelju ponude i potražnje, a pristup prekograničnim interkonekcijskim vodovima trebao bi biti otvoren po uobičajenim uvjetima. Visoke cijene (u satima nedovoljne opskrbe) trebalo bi smatrati normalnom pojavom na tržištima energije jer su one ključno sredstvo za poticanje puštanja dodatne električne energije i tako, kratkoročno i dugoročno, zadovoljavanja potražnje.

Na isti se način nužno pridržavati smjernica za pogon sustava u stanjima normalnog pogona i ugroženog normalnog pogona te mrežnog kodeksa za poremećeni pogon i ponovnu uspostavu sustava u stanjima poremećenog pogona, raspada sustava i ponovne uspostave sustava.

2.2.5. *Aktiviranje netržišnih mjera*

Na temelju članka 16. Uredbe netržišne mjere mogu se u elektroenergetskoj krizi aktivirati samo:

— kao krajnji izbor ako su iscrpljene sve tržišne mogućnosti, ili

— ako je očito da tržišne mjere nisu same po sebi dovoljne za sprečavanje daljnjeg pogoršanja situacije opskrbe električnom energijom.

Pritom se netržišnim mjerama ne smije neopravdano narušavati tržišno natjecanje ni djelotvorno funkcioniranje unutarnjeg tržišta električne energije. One moraju biti nužne, proporcionalne, nediskriminirajuće i privremene. Netržišne mjere kojima se ograničavaju tokovi električne energije između država članica ne smiju nadilaziti mjere navedene u točki 2.2.5.1. te se smiju uvesti samo u skladu s pravilima iz te točke.

Netržišne mjere trebalo bi aktivirati što kasnije, vodeći se najnovijim informacijama o stanju elektroenergetskog sustava (stanje sustava i prognoze). Usto, trebalo bi predvidjeti dovoljno vremena za obavješćivanje država članica, OPS-ova, relevantnih dionika i NEMO-a u regiji te za poduzimanje potrebnih mjera. Netržišne mjere trebale bi trajati što kraće, a sati u kojima se primjenjuju moraju biti unaprijed utvrđeni.

2.2.5.1. Netržišne mjere kojima se ograničavaju tokovi električne energije između država članica

Transakcije se smiju ograničavati u sljedećim slučajevima:

(a) ograničenje već dodijeljenog prekozonskog kapaciteta (iz članka 51. Uredbe Komisije (EU) 2016/1719 od 26. rujna 2016. o uspostavljanju smjernica za dugoročnu dodjelu kapaciteta ([11]) i članka 72. Uredbe Komisije (EU) 2015/1222 od 24. srpnja 2015. o uspostavljanju smjernica za dodjelu kapaciteta i upravljanje zagušenjima ([12]));

([10]) Popisi ispada temelje se na članku 33. Uredbe (EU) 2017/1485 (SL L 220, 25.8.2017., str. 1.).
([11]) SL L 259, 27.9.2016., str. 42.
([12]) SL L 197, 25.7.2015., str. 24.

(b) ograničenje pružanja prekozonskog kapaciteta za dodjelu kapaciteta (iz članka 16. stavka 3. Uredbe Komisije (EU) 2019/943 i članka 35. stavka 2. točke (a) Uredbe Komisije (EU) 2017/2196 od 24. studenoga 2017. o uspostavljanju smjernica za dodjelu kapaciteta i upravljanje zagušenjima ([13])); ili

(c) ograničenje dostavljanja planova nakon ishoda na tržištu dan unaprijed i unutardnevnom tržištu (iz članka 111. stavaka 1. i 2. Uredbe Komisije (EU) 2017/1485 ([14])).

U idućim su pododjeljcima opisana pravila koja se primjenjuju u pojedinom slučaju:

(a) ograničenje već dodijeljenog prekozonskog kapaciteta (iz uredbi (EU) 2016/1719 i (EU) 2015/1222)

Člankom 51. Uredbe (EU) 2016/1719 o uspostavljanju smjernica za dugoročnu dodjelu kapaciteta utvrđeno je da svi OPS-ovi moraju izraditi usklađena pravila za dodjelu (HAR) za dugoročna prava prijenosa. Pravila za ograničenje dugoročnog prekozonskog kapaciteta utvrđena su u glavi 9. HAR-a ([15]).

Člankom 72. stavkom 1. Uredbe (EU) 2015/1222 o uspostavljanju smjernica za dodjelu kapaciteta i upravljanje zagušenjima utvrđeno je da je ograničavanje dodijeljenog prekozonskog kapaciteta moguće samo u slučaju više sile ili izvanredne situacije u kojoj OPS mora žurno djelovati, a redispečiranje i trgovanje u suprotnom smjeru nisu mogući. U svim se slučajevima ograničavanje provodi koordinirano nakon izravnog povezivanja sa svim predmetnim OPS-ovima. U članku 72. stavku 3. utvrđeno je kako se ograničenje nadoknađuje;

(b) ograničenje pružanja prekozonskog kapaciteta za dodjelu kapaciteta (iz uredbi (EU) 2019/943 i (EU) 2017/2196)

Ograničavanje pružanja prekozonskog kapaciteta za dodjelu kapaciteta moguće je samo ako se očekuje da se prijenosni sustav neće vratiti u stanje normalnog ili ugroženog normalnog pogona;

(c) ograničenje dostavljanja planova (iz Uredbe (EU) 2017/1485)

O ograničenjima planova zbog lokalnih problema u fizičkoj mreži ili u IKT sustavima (alati i komunikacijska sredstva) trebalo bi javiti što prije. Za slučaj problema povezanih s IKT-om trebalo bi uspostaviti alternativne komunikacijske kanale ili zamjenske postupke kako bi se ograničio utjecaj problema. Za slučaj problema u fizičkoj mreži koji uzrokuje ograničenje planova, u planovima pripravnosti na rizike na nacionalnoj razini trebalo bi definirati postupak za postupanje ako problem nastane i za njegovo uklanjanje.

2.2.5.2. Obustava tržišnih aktivnosti

U članku 35. stavku 1. Uredbe (EU) 2017/2196 o uspostavljanju mrežnog kodeksa za poremećeni pogon i ponovnu uspostavu sustava definirani su slučajevi u kojima se mogu obustaviti tržišne aktivnosti.

U članku 35. stavku 2. navedene su tržišne aktivnosti koje OPS može privremeno obustaviti. OPS-ovi unutar određene regije moraju se dogovoriti o odluci o obustavi svake aktivnosti i razlozima za tu odluku.

Nijedna regionalno ili bilateralno dogovorena krizna mjera ni nacionalna netržišna mjera ne bi smjela prouzročiti obustavu iz razloga koji nisu navedeni u članku 35. stavku 1. Uredbe (EU) 2017/2196 o uspostavljanju mrežnog kodeksa za poremećeni pogon i ponovnu uspostavu sustava.

2.3. **Financijski aranžmani**

Financijski aranžmani trebali bi osigurati da se električna energija isporučena na temelju mehanizma pomoći naplati po odgovarajućoj cijeni. Ti aranžmani mogu obuhvatiti izračun troškova, naknadu za pomoć (uključujući naknadu za ograničenje opskrbe) i postupke plaćanja koje trebaju zajedno odrediti i utvrditi relevantni subjekti.

([13]) SL L 312, 28.11.2017., str. 54.
([14]) SL L 220, 25.8.2017., str. 1.
([15]) Odluka Agencije za suradnju energetskih regulatora br. 03/2017 od 2. listopada 2017. o prijedlogu operatora prijenosnih sustava za električnu energiju o usklađenim pravilima za dodjelu za dugoročna prava prijenosa.

Financijskim aranžmanima ne bi trebalo uvoditi neprimjerene poticaje koji bi mogli sami potaknuti potrebu za pomoći. Naknada za solidarnost ne smije biti izvor dobiti solidarnom subjektu, nego biti tolika da pokrije stvarno nastale troškove. Država članica koja je primila pomoć trebala bi državi članici koja ju je pružila bez odgađanja platiti pravičnu cijenu za primljenu električnu energiju. Potonja će zatim odrediti kako se postupa s tim sredstvima i kako se uklapaju u postojeća pravila o obračunu odstupanja.

Svaka naknada kupcima čija je opskrba ograničena zbog izvanrednog stanja, neovisno o tome je li to posljedica obveze pružanja prekogranične pomoći ili nacionalnog izvanrednog stanja, trebala bi biti jednaka onoj utvrđenoj nacionalnim pravom.

S obzirom na navedeno, države članice mogu zadržati postojeći nacionalni mehanizam (za naknadu povezanu s ograničavanjem opskrbe) za isključivo nacionalna izvanredna stanja (tj. ako nema zahtjeva za pomoć). To im omogućuje da odluče žele li kupcima s ograničenom opskrbom isplatiti naknadu. Međutim, ako nacionalno izvanredno stanje preraste u situaciju u kojoj je aktivirana prekogranična pomoć, jedna bi od mogućnosti bila da se naknada za pomoć koju država članica koja ju je zatražila plaća državi članici koja je pruža podijeli na sve skupine potrošača s ograničenom opskrbom bez obzira na to je li im opskrba ograničena prije ili nakon aktiviranja pomoći. Ta bi se mogućnost provela u okviru sustava osmišljenog u državi članici koja pruža pomoć, ali bi se po mogućnosti temeljila na pristupu po modelu „vrijednosti neisporučene energije”. Druga je mogućnost da države članice naknadu primljenu za pomoć uplate u središnje upravljani „fond za pomoć”. Tako bi postojeći nacionalni mehanizmi naknade za ograničenje opskrbe ostali u nadležnosti država članica, a skupine potrošača s ograničenom opskrbom koje se nalaze unutar zemlje ne bi zbog različitih pristupa država članica bile tretirane drugačije u slučaju prekograničnog pružanja pomoći, kad je naknada za pomoć obvezna.

Glavni su elementi naknade za pomoć i. cijena električne energije i ii. dodatni troškovi koje država članica koja pruža pomoć ima zbog osiguravanja prekogranične isporuke električne energije, a temelje se na stvarno nastalim troškovima čiji se iznosi smiju podmiriti u skladu s nacionalnim pravnim okvirom te države članice.

U aranžmanima se mogu upotrijebiti i dogovoriti različiti pristupi za određivanje cijene električne energije. Međutim, važno je da su aranžmani jasni u pogledu dogovorenog pristupa i okolnosti u kojima bi se primijenio te da su u njima utvrđeni svi poznati parametri koji bi se upotrijebili (primjerice, premija ako je odabrana zadnja poznata cijena trgovanja plus premija).

2.3.1. *Cijena električne energije*

Financijski aranžmani trebali bi se odnositi na cijenu isporučene električne energije i/ili metodologiju za utvrđivanje cijene, uzimajući u obzir utjecaj na funkcioniranje tržišta. Potonji uvjet može se tumačiti kao uvjet kojim se nastoji postići da cijena ili metodologija ne narušava tržište niti stvara neprimjerene poticaje. Cijena električne energije koja je osnova za naknadu za pomoć određuje se (tržišno ili na druge načine) u državi članici koja pruža pomoć.

(a) Tržišna cijena

Trebalo bi se voditi načelom da cijena električne energije, isporučene u okviru mehanizma pomoći, nikad ne bi trebala biti niža od tržišne jer bi time nastali neprimjereni poticaji. Ako cijena nije zamrznuta, nego se dopušta da dinamički odražava odnos ponude i potražnje za električnom energijom, može biti indikator čak i tijekom krize.

Kad je riječ o tržišnim cijenama općenito, uvjetuje ih prije svega razina integracije tržišta koju se smatra osnovnom. Ako se pretpostavi da je unutarnje tržište električne energije, uključujući tržišta uravnoteženja, u cijelosti funkcionalno, referentnu cijenu mogla bi izravno dati bilo koja od budućih platformi za razmjenu energije uravnoteženja u skladu s Uredbom (EU) 2017/2195 ([16]) o električnoj energiji uravnoteženja. Metodologija za izračun „referentne cijene” bila bi potrebna samo ako na tržištu uravnoteženja više nema raspoloživih ponuda (što bi moglo ukazivati na istodobnu krizu) ili ako ih zbog tržišnih posebnosti (tj. postojanja isključivo nacionalnih proizvoda za uravnoteženje) država članica koja traži pomoć ne može aktivirati. Naposljetku, ako na tržištu uravnoteženja više nema raspoloživih ponuda (tj. na tržištu više nema raspoloživih resursa), zadnji je preostali alat podfrekvencijsko rasterećenje. U tom bi slučaju cijena energije trebala odražavati trošak provedbe takvog rasterećenja (vidjeti točku (b)).

([16]) Uredba Komisije (EU) 2017/2195 od 23. studenoga 2017. o uspostavljanju smjernica za električnu energiju uravnoteženja (SL L 312, 28.11.2017., str. 6.).

(b) Administrativno određivanje cijene/ograničenje opskrbe

Ako se cijena električne energije ne formira na tržištu, za njezino bi utvrđivanje potrebni mogli biti drugi pristupi, kao što je zadnja poznata cijena na tržištu uravnoteženja ili cijena na unutardnevnom tržištu, ovisno koja je viša. Druga je mogućnost da se kao pokazatelj uzme cijena u zadnjem poznatom trgovanju električnom energijom ili mjeri s premijom ili bez nje. Premija se može uzeti u obzir kako bi se nadoknadila razlika, ako postoji, između zadnje poznate cijene i vrijednosti neisporučene energije (VoLL) za kupce s ograničenom opskrbom ([17]).

Izračun VoLL-a može se upotrijebiti za određivanje cijene za kupce s ograničenjem opskrbe u državi članici koja pruža pomoć. Vrijednost odražava koristi koje je određena skupina potrošača izgubila zbog ograničenja opskrbe. VoLL bi trebalo izvesti primjenom metodologije iz članka 11. Uredbe (EU) 2019/943.

Obično će se prihvaćene vrijednosti odraziti i u nalogu za ograničenje opskrbe u planovima pripravnosti na rizike.

Naposljetku, može biti korisno razmotriti metodologiju koju za određivanje cijene ima nacionalno regulatorno tijelo ili nadležno tijelo ili pak uporabu približne vrijednosti poput cijene opcija kupnje ([18]).

(c) Spremnost za plaćanje

Može biti razumno odrediti maksimalni iznos koji je pojedinačna država članica spremna platiti za električnu energiju u kriznoj situaciji. Maksimalna vrijednost vjerojatno bi bila vrijednost energije koja nije isporučena kategorijama korisnika električne energije s pravom na posebnu zaštitu od isključenja u danoj državi članici. Ako cijena električne energije prijeđe tu vrijednost, državi članici možda neće biti u interesu zatražiti električnu energiju u okviru mehanizma pomoći. Te informacije, međutim, ne moraju biti dio aranžmanâ ni obuhvaćene planovima.

2.3.2. *Ostale kategorije troškova*

Financijski aranžmani trebali bi obuhvatiti sve ostale kategorije troškova, uključujući relevantne i razumne troškove za unaprijed utvrđene mjere (članak 15. stavak 4. Uredbe) za koje se brzo mora isplatiti pravična naknada. Dodatni bi troškovi trebali biti svedeni na minimum, pri čemu treba pripaziti da se ne računaju dvaput jer mnogi njihovi elementi mogu već biti obuhvaćeni cijenom električne energije.

a) Povezani troškovi prijenosa

Naknada bi trebala pokriti troškove povezane s prijenosom koji se odnose na kapacitet potreban za tražene količine pomoći.

b) Odšteta kupcima s ograničenom opskrbom (naknada za ograničenje)

Ostali troškovi mogu biti i oni nastali zbog obveze plaćanja naknade u državi članici koja pruža pomoć, uključujući odštetu kupcima s ograničenom opskrbom. Takvi troškovi mogu biti uključeni u trošak naknade povrh cijene električne energije ako je nacionalnim pravnim okvirom predviđena obveza plaćanja odštete kupcima s ograničenom opskrbom, uključujući naknadu za ekonomsku štetu. Relevantnu metodologiju za izračun treba uključiti u aranžmane. Možda će biti potreban dogovor o stvarnom iznosu naknade koji pada na teret subjekata koji koriste električnu energiju iz mehanizma pomoći u državi članici koja prima pomoć.

Međutim, trošak odštete kupcima s ograničenom opskrbom može biti obuhvaćen naknadom samo ako nije obuhvaćen cijenom električnom energije koju država članica koja je zatražila pomoć mora platiti. Država članica koja je zatražila pomoć ne bi trebala dvaput platiti naknadu za iste troškove.

([17]) Postoje slučajevi u kojima premija obuhvaća „vrijednost osiguranja” oslobođenih količina električne energije.

([18]) Kupac opcije kupnje ima pravo, ali ne i obvezu, da u određenom trenutku u budućnosti kupi određenu količinu električne energije po ugovorenoj cijeni. Pritom plaća premiju za pravo korištenja opcije. Opcije se sastoje od izvršne cijene, razdoblja određivanja cijene, metodologije namire i premije. Opcijama se trguje na burzama ili izvanburzovno u privatnim bilateralnim aranžmanima.

c) Trošak sudskih postupaka u državi članici koja pruža pomoć

Drugi troškovi mogu također biti povezani s naknadom bilo kakvih troškova zbog sudskih postupaka, arbitražnih postupaka i nagodaba zajedno sa svim povezanim troškovima takvih postupaka između države članice koja pruža pomoć i subjekata koji sudjeluju u pružanju takve pomoći (članak 15. stavak 4. točka (b) Uredbe). Međutim, takva bi naknada trebala biti plaćena samo na temelju dokaza o nastalim troškovima.

U slučaju da su država članica koja pruža pomoć i subjekt koji u tome sudjeluje uključeni u sudski spor o (nedovoljnoj) naknadi od države članice koja prima pomoć trebali bi postojati mehanizmi zaštite potonje države članice. Moguće su okolnosti u kojima bi dotični subjekt i država članica u kojoj ima poslovni nastan pokrenuli međusobni sudski spor radi postizanja više cijene električne energije ili veće naknade za subjekt i djelovali na štetu države članice koja je zatražila pomoć, a koja nije stranka u sudskom postupku. Takve bi okolnosti trebalo izbjegavati.

Opisana situacija razlikuje se od situacije u kojoj trgovačko društvo u državi članici koja pruža pomoć pokrene sudski postupak protiv subjekta u državi članici koja prima pomoć zbog cijene električne energije ili naknade za ograničenje opskrbe. U takvoj bi situaciji trgovačko društvo ili subjekt koji izgubi spor morao platiti predmetne troškove.

2.3.3. *Metoda izračuna pravične naknade*

Za izračun pravične naknade u obzir se mogu uzeti sljedeće metode:

— zbroj svih elemenata opisanih u prethodnom odjeljku,

— vremenska vrijednost novca: naknada bi trebala biti plaćena odmah. Međutim, države članice mogu dogovoriti kamatnu stopu koja će se primijeniti na naknadu kad protekne realno razdoblje nakon pružanja pomoći i nakon što se izračuna točan iznos naknade i postigne dogovor o njemu,

— dogovor država članica koje upotrebljavaju različite valute o valuti u kojoj bi naknada trebala biti izračunana i plaćena, uključujući relevantni devizni tečaj.

2.3.4. *Izračun naknade svih relevantnih i razumnih troškova i obvezivanje na plaćanje naknade*

Točan iznos koji treba platiti državi članici koja je pružila pomoć i subjektima u njoj vjerojatno je realno moguće izračunati tek nakon što protekne neko vrijeme od isporuke električne energije zatražene u okviru mehanizma pomoći. Države članice mogu u svojem regionalnom ili bilateralnom aranžmanu dogovoriti pristup izračunu cijene električne energije i dodatnih troškova te ostvariv rok za plaćanje.

nformacije o stvarno isporučenim količinama električne energije i sve ostale relevantne informacije za izračun naknade trebalo bi poslati relevantnim osobama za kontakt u državama članicama uključenima u izvršavanje pomoći kako bi obje strane mogle obaviti konačni izračun naknade. Ovisno o primijenjenoj mjeri, informacije mogu biti dostupne kod OPS-a, ODS-a, operatora strateške rezerve, dobavljača ili NEMO-a. Izračun naknade može se delegirati drugom unaprijed definiranom subjektu.

2.3.5. *Aranžmani za plaćanje*

Trebalo bi se voditi načelom da bi postojeće postupke za domaće plaćanje i naknade (ili transakcije koje imaju svojstva uravnoteženja) u državi članici te postojeće uloge i odgovornosti u tom pogledu trebalo zadržati i kad god je to moguće primijeniti i na plaćanje naknade za pomoć među državama članicama. Aranžmani između država članica trebali bi biti usmjereni na to kako povezati te postojeće nacionalne okvire i kako posredovati među njima. Zbog prirode pomoći možda će biti potrebno da država članica ili nadležno tijelo bude posrednik koji će snositi krajnju financijsku odgovornost.

2.3.6. *Uloge i odgovornosti: tko kome plaća i tko vodi računa o isplatama*

Ako su u državi članici koja pruža pomoć i dalje moguće dobrovoljne mjere u području upravljanja potrošnjom, treba održati pristup relevantnoj platformi i prekozonskom kapacitetu. Prekogranični kupac trebao bi imati mogućnost plaćati električnu energiju na isti način kao i lokalni kupac, prema onome što je definirano u smjernicama za električnu energiju uravnoteženja.

Ako se uvedu ograničenja opskrbe, za isplate naknade iz susjedne zemlje moglo bi se upotrijebiti ili prilagoditi bilo koji postojeći pravni okvir, postupak plaćanja ili tijelo odgovorno za plaćanja u državi članici.

Krajnji korisnik pomoći je opskrbljeni potrošač. U slučaju ograničenja opskrbe električnom energijom dobavljač nezaštićenog kupca s ograničenom opskrbom trebao bi biti siguran da će kontinuirano primati uplate, uzimajući u obzir količine za potrebe pomoći. Treba ih obračunati u skladu sa sustavom naknade u državi članici. Moguće uloge i odgovornosti mogu se podijeliti kako je opisano u točki 1.5.

2.3.7. *Opis/koraci postupka plaćanja*

Ovisno o postojećim okvirima i posredovanju među tim okvirima koje su dogovorile države članice, dogovoreni postupci trebaju biti uključeni u aranžmane.

Pod pretpostavkom da su države članice uključene u financijske aspekte, osobito praćenje, provjeru i proslјeđivanje zahtjeva nakon isporuke električne energije za potrebe pomoći, relevantni subjekt u državi članici koja pruža pomoć izračunava iznos naknade na temelju isporučene količine električne energije, dogovorenih elemenata troškova i dogovorene metode izračuna te dostavlja zahtjev za plaćanje relevantnom subjektu u državi članici koja je zatražila pomoć. Država članica koja je zatražila pomoć zatim potvrđuje primljenu uslugu, provjerava izračun i, ako nema prigovora, plaća u dogovorenom roku. Financijski postupci u državama članicama, poput raspodjele naknade ili zaračunavanja naknade za pomoć, provode se u skladu s nacionalnim pravilima (primjerice, mogu se primijeniti izravno na ponuđača/subjekt s ograničenom opskrbom ili raspodijeliti na sve kupce).

Rokove za izračun naknade za pomoć, kontrolu i plaćanje trebalo bi uključiti u aranžmane. Isto vrijedi za mjerodavno pravo i mogućnosti rješavanja sporova koji proizlaze iz uporabe mehanizma pomoći.

3. ZAKLJUČAK

Zahvaljujući Uredbi politička spremnost na uzajamnu pomoć država članica zaživjela je u praksi. Usto je status pomoći iz nacionalnog koncepta prerastao u koncept zaštite javne i osobne sigurnosti na razini EU-a. Uredbom su, radi zaštite javne i osobne sigurnosti, uvedena dalekosežna prava i obveze kojima se korisnicima električne energije s pravom na posebnu zaštitu od isključenja jamče sigurnost i pouzdanost neprekidne opskrbe električnom energijom. Smjernice u ovom dokumentu nude širok raspon mogućnosti kojima se može osigurati funkcioniranje mehanizma pomoći, a državama članicama prepušteno je da odaberu rješenja koja im najviše odgovaraju.